

GIEDRĖ KAZLAUSKAITĖ

Būti tuo, kuo norisi būti

Jeigu atvirai, buvau apmąščiusi scenarijų, kad gaunu šią Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto įsteigtą premiją už kūrybiškiausią metų knygą – bet tai turėjo įvykti daug vėliau, kai būsiu parašiusi kokį nors neblogą prozos veikalą. Mąščiau pirmiausia dėl to, kad tai atrodė labai gėdinga situacija – atsiimti apdovanojimą institute, kurio nebaigiau. Raminau save tuo, kad jame, jeigu taip kada ir atsitiktų, jau nebedirbs beveik niekas iš tų, kurie mane prisimintų kaip doktorantę.

Puikiai suprantu, kad ją turėjo gauti Mindaugo Kvietkausko *Uosto fuga* arba Rimanto Kmitos *Pietinia kronikas*, bet jie čia dirba, tad apdovanojimas būtų atrodęs tarsi nekorektiškas. Kiekvienais metais feisbuke žaisdavau „statymus“ – lažybas, kurios knygos pateks į vadinamąjį dvyliktuką ir kuri iš jų laimės. Premijos nesitikėjau jau vien dėl to, kad amoralu ją duoti studijas nutraukusiai doktorantei. Todėl jaučiausi visiškai rami, apie ją nesvajojau, jos netroškau. Nepasakyčiau, kad dabar džiaugiuosi. Nesuvokiu savęs kaip poetės, man atrodo, eilėraščius rašau tik laikinai, kol turėsiu sąlygas grįžti prie prozos, kuria ir debiutavau. Girdėjau rašytojų balsų, kad šis solidus įvertinimas turėtų būti skiriamas už prozą. Nes poezija, šiaip ar taip, yra niekai. Įdomu, kad instituto bendruomenė suvokia save kaip solidarią su rašytojais – kaip vieną skaitančiųjų bendriją. Bet rašytojai juos suvokia kaip svetimus, oponentus. Kurie veikiausiai ir yra kalti, kad neturime geros lietuviškos prozos, ir amžinai duoda premijas jų nevertiems. Mano poezija yra taip toli nuo kitų, kad, Donaldo Kajoko žodžiais tariant, net neatsilikusi.

Nelaikau savęs poete, man toji tapatybė atrodo juokinga – šiuolaikiniame folklore turinti ne pačią nuostabiausią reputaciją. Tiesa, poete kažkodėl norėjau būti vaikystėje, bet mama stengėsi nuo to atgrasyti: „Tik nebūk poete, nes jos labai netvarkingos.“ Čia dar gana švelniai pasakyta: mano krašte menininkavimas suvokiamas kaip absoliuti veltėdystė, užsisvajojimas (tiksliau, kvaišumas), iracionalumas, nemokėjimas dirbti jokių rimtų darbų. Ir vis dėlto „prisirašiau“. Iš poetės moters demosos dažniausiai tikisi, kad ji mąstys Salomėjos Nėries kategorijomis: „Visa moteriškės esmė yra meilė.“ Įprasta teigti, kad geras eilėraštinis

nepaiso autoriaus lyties, esą poezija pakyla virš to, bet man taip neatrodo – poezijoje labai aiškūs lyčių įspaudai, kalbėjimo būdai, regėjimų rakursai, ir mes esame taip prie to pripratę, kad jų net nepastebime.

Nesidžiaugiu, nesu laiminga. Už mano nugaros – daug nepatenkintų ir neįvertintų. Girdėjau, naujoje savo knygoje Aidas Marčėnas nuolat kalba apie įvertinimus, ir iš to daroma išvada, kad rašytojams tai labai svarbu. Bet aš nesu jis, o jis nėra aš. Kartais rašytojui reikia ne tiek pripažinimo (ypač kai ir taip nemaža jo gauna), kiek elementarių sąlygų rašyti. Parašyti tai, ką yra sugalvojęs ar nešiojasi galvoje. Ne viskas, ką padarome, atrodo geriausia vien dėl to, kad tai mūsų. Visuotinai manoma, kad rašytojas nuolat stokoja pripažinimo ir yra pasiruošęs už jį kovoti be jokios savitvardos. Bet taip atsitinka ne visiems. Jeigu nedirbi jokio bjauraus kontorinio darbo su nemaloniomis situacijomis, gali taip įsijausti į visų savo minčių transliacijas, kad gyvenime pasidarys per mažai tylos, tuštumos, niekio, užmaršties. Esu dėkinga, kad mama išmokė išgyvenimui privalomo taupumo, todėl galiu visa tai tiesiog išmegzti, išsiūti ir būti tuo, kuo norisi būti.

Humanistikos laukas yra mano namai, jame aš gyvenu. Džiaugsmo teikia kultūros žurnalistika, jei taip galima pavadinti; *Šiaurės Atėnų* laikraštis, tapęs man svarbesniu už universitetą. Mano gyvenimas yra knyginis, esu su juo visiškai susitapatinusi. Kitaip gal ir galėčiau, bet džiaugiuosi, kad netenka. Skaitymas, anot Marinos Cvetajevės ir Josifo Brodskio, yra intensyvus dalyvavimas kūryboje, todėl svarstau, gal esu tas atvejis, kai įvertinimo susilaukiama ne už eilėraščius, nes formaliai neturiu nė vieno gero eilėraščio. Ir vis dėlto turiu šlaikelį beprotybės, kuria man pavyksta gyventi duendės dvasioje ar bent taip atrodyti. Anapus sportinės rikiuotės, psichologijos verslo ir lituanistikos blizgiais dantimis.

Tai taip greitai praeina. Peržiūrėjau visus nuo 2002 m. išrinktus dvyliktukus – sunku patikėti, kad kai kurie autoriai jau yra mirę, o aš juos atsimenu, skaičiau jų knygas jiems dar gyviems esant. Prasmė yra ne tik gyvybė, bet ir atmintis, jeigu skaitymą vis dėlto pripažinsime kūryba. Žvelgdama į kultūros istoriją galvoju, kad pragyvenau visą legioną daug talentingesnių savo bendraamžių, kurie mirė jaunesni už mane, sukūrę daugiau. Vieni tapo nelaimingų aplinkybių aukomis, antri – mistiškų laiko jėgų įkaitais, tretį pasitraukė patys.

Rytoj – Kovo 11-oji, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena. Tik prieš kelerius metus šiaip ne taip suvokiau, kad mano karta yra daug laisvesnė negu tėvų ar senelių kartos. Nekalbu jau apie dar jaunesnes generacijas. Visuomenė

civilizavosi, ji tikrai nėra tokia homofobiška, ksenofobiška, žiauri ir tamsi, kaip kartais ją mums mėgsta pristatyti žiniasklaida. Žmonės yra laisvi, pakankamai išsilavinę, jautrūs, vis labiau pilietiški. Nėra tiek daug nevilties, kaip prieš 10 ar 20 metų. Paribių žmonės, be abejo, skiriasi nuo žmonių Vilniaus oro uoste, bet ir čia esama visko. Grožinė literatūra atspindi šitą liberalėjimą (čia aš tikrai ne vien apie savo tekstus). Brodskis sakė, kad „[...] žmogus, turintis skonį, ypač literatūrinį, mažiau imlus pokyčiams ir ritmiškiems užkeikimams, būdingiems bet kokiai politinės demagogijos formai“¹. Žmones jis vadino ne tiek etinėmis, kiek estetinėmis būtybėmis, ir galbūt tai tiesa. Kartais viešajame transporte gėdijuosi skaityti savo įprastas lektūras – tame paribio žmonių sraute jos atrodo pernelyg pretenzingai. Nėra net mažiausios tikimybės, kad kada nors išvažiuosiu iš savo šalies. Fiziškai gyvenu tarp mažo provincialaus miestelio savo atmintyje ir ne itin didelės sostinės Rytų Europoje. Šios erdvės mano knygoje nustelbia visas kitas kelionių erdves, nors ir sukeliančias tirščiausius įspūdžius.

Dėkoju ir sveikinu visus su švente.

1 Josif Brodskij, „Paskaita gavus Nobelio premiją“, iš rusų k. vertė Sigita Parulskis, in: Josif Brodskij, *Poetas ir proza*, sudarė Tomas Venclova, Larisa Lempertienė, Vilnius: Baltos lankos, 1999, p. 11.